

ԿՐԹՆԵԱԿԱՆ

ԺԱՄԱՐԱՆԱԿԻՆ ԷԵՏ

ԵՐԿԵԱՅԻՆ ԻՄԱՍՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

«Էս ասացի՛ բա՛ իմաստեցացոյ
եւ նա հեռացաւ յինճ».

ԺՈՂՈՒԴՈՂ

Ժողովուրդին հեղինակը կեանքը խորապէս ըմբռնած կը թուի՝ ըլլալով՝ Դիրքը կը խօսի գլխաւարդաբար կեանքի ամենախորտենի իրողութիւններու շուրջ՝ բոլորն ալ հեղինակի անձնական կեանքի փորձառուութիւններէն բխող։ Վերը տրուած քնարանին մէջ, աւել կը նայի նա և կը վերլուծէ այն բոլորը, որոնք կրնային ըլլալ և չհասնի և որոնք արժանաւոր կը մնան իր հաստատութեան և կը ցաւի իր երիտասարդ օրերու անգիտակցութեանը համար, կը խօսի իմաստութեան ի խնդիր իր հետապնդումներէն, և կը հանգիստ տրուի եզրակացութեան, «եւ նա հեռացաւ յինճ»։

Ժողովուրդները ամենաքանդելի և նոյնատեղի ամենաախորժ իրողութիւններէն մին է կեանքին, որ ուրիշ բան չէ բայց մեր ամբողջ անցեալը։ Տխրեցուցիչ է յիշողութիւնը բոլոր անոնց համար՝ որոնք կը զգան թէ շատ ուշ է այլեւս. միւս կողմէն մեր փրկութիւնը, իբր արդիւնէն, պայմանաւոր է միայն յիշողութեամբ, զի լաւ է անագան քան երբեք։ Յետոյ մեր անցեալն է որ կ'արժեւորէ կեանքը և մեզի կուտայ բարոյական և իմացական արժէք, մէկ խօսքով, անձնականութիւն և ինքնութիւն։ Եթէ գիտակից արթնամտութեամբ մեր մէջ միշտ կարենար գործել այս սքանչելի կարողութիւնը, եւ մենք մեր անցեալին եւ գործերուն գէթ կեցած՝ ինքնաքննութեան նստէինք մենք մեզի հետ, շատ բան պիտի խնայուէր մեր կորուստներէն և մեր աւազանքէն։ Մոռումը մեծագոյն արուեստն ու ապական է անգլամբն, մեղաւորին, կորուսեալին։ Նորոգութիւնն ու յառաջդիմութիւնը յիշողութեամբ են պայմանաւոր։

Եթէ առաքեալները կարենային յիշել և պահել այն՝ ինչ որ Տէրը ըսած էր իրենց իր մահուան ու յաղթանակի մասին, Գեթ

սեմանիի մէջ և Գողգոթայի վրայ, պիտի չպարզէին վատութեան և երկնտութեան այն տեսարանը, որ յետոյ իրենց արիւնջի պիտի մայն առնար՝ եւ քրտագրուէր։ Պիշողութիւնը լատեն է փրկութեան։

Դիրքին է անշուշտ, երիտասարդ հոգիներուն համար պայքարը զոր իրենք կը յառաջագրեն, «Ես ասացի՛ բա՛ իմաստեցացոյ», և որ յետոյ սակայն կը վերջանալ տնայնջողութեամբ, «Եւ նա հեռացաւ յինճ»։ Այսպէս է կեանքը, ամէն մարդ համարայ կ'իյնայ յաջողութեան և յաղթանակի երազով և ռախտով։ Եւ լաւ է որ, այսպէս է, զասպարհաւոր մարդկային միտքն ու հոգին և աննեցիմով պայմանաւոր ձգտումները, աշխատեալ ոչ ոք պիտի համարձակէր սկսելու, ձեռնարկելու և յառաջանալու։ Մեր տենչերն ու երազները իրագործութեամբ միայն կ'արժանանան, եւ գեղեցիկ յառաջագրութիւններն են մեր փեռները ճամբուն, և մղումներն յայն արդիւն, որոնք նուազ չեն արժէք քան նոյն իսկ իրագործումը անոնց։ Եւ իրականութեան է ճշմարտութիւնը, թէ ճիշդն ու ձգտումը եթէ չբարձրացնեն անգամ զմեզ մեր չուկէտին, կ'արգիլեն զմեզ գէթ վաղ նստելէ։ Պիշեր կրնան յաջողիլ, քայքայ յաջողութիւնը կը մնայ պայման ամենաշեշտ կեանքը, որ չարագործութեան է իրենց արժէքը, որ կ'ապրեն և կ'ապրեն իրենց անցեալին հետ իմաստուն ըլլալով, եթէ նոյն իսկ կեանքը ապերախտ դառնալի իրենց՝ և այդ մտապառտելի տեսիլը հեռաւոր իրենցմէ, իրենք կորուստ մը չէ որ կ'ունենան։ Իրենց փափաքն ու ճիշդը միայն միակ ժառանգութիւնը իրենց, եթէ նոյն իսկ իրենք յիշեն յետոյ թէ յաջողած չեն։ Երկարատեւ Գողգոթայի նման անոնք իրենց աշխիւ առջ և ունին ապագայ արդիւնքի երկիրը որ գոյութիւն ունի, բայց շատ հեռու գուցէ իրենցմէ։ Իմաստութեան որոնումը, և իմաստուն ըլլալու փափաքը մարդկութեան չափ հին է, և այս պարագան աւելի քան սրտաւոր է և խորունկ կ'ընէ այս աւարտը, բոլոր ժամանակներու և մարդկերու հաւասար ընծայելով զայն։ Քանիներն ու նոյնքան են նոյն այդ փափաքը, և որքան քիչ է թիւը անոնց՝ որոնք կրցած են մօտեցնել իրենց կեանքը փափաքուած այդ չափանիւնին։

Այս մտածումին յարաբերութեամբ, իհնչ ֆ Կենտրոնական ֆուտբոլիստներու Վարպետ փափաքներուն և անոնց իրականացումին: Մարզուն հոգին նման է հայելիի մը, ուր կը ցուան իրմով պայմանաւոր կեանքի իրողութիւնները և փոխադարձաբար: Այս է անտարակոյս պատճառը որ մենք այնքան խորունկ կերպով կապուած ենք կեանքին, հակառակ անոր մեղի առթած ցաւներուն և լուսաթարութեանց: Անտանութիւնը, Երջանկութիւնը և նման խոշոր իղձեր, ամէն դարու մարդկութեան յառաջդրողութիւնները կը կապմեն, եթէ նայն իսկ անոնք չիրազդածնայն այն չափով, որուն ըզձանքով կը մնան տոգորուած հազարաւոր սիրուններ: Անտարակոյս կայ արտաքին իրողութիւն մը որուն կը ձգտին մեր ներքին Կոնցիենքը: Հոն ուր փոշուղուն բոլոր սլաքները, անտարակոյս թէ կայ զանոնք իրեն քաշող բեւեռը:

Իմաստութիւն հոն ուրիշ բան չէ, բայց ճշմարտութիւնը գիտնալու և պոյն ունենալու փափաքն ու ձգտումը: Ս. Գիրքի մէջ անիկա ունի թր ուրոյն Պաշտակութիւնը, Ժիրացումը ընդհանուր մեծ սկզբունքի մը որ իրեն կ'ենթարկէ բոլոր իրերը, կ'ընթերցուի, կը լուսաւորէ թուրքա Ռէն մենք սկզբունքը զոր գիտունը կ'որոնէ քննութեան մէջ, այն տիրապետող օրէնքը որ իր մէջ կը խտացնէ բոլոր շարժումները բնական ուժերու և զանոնք կը վերածէ միակ միանութեան մը: Այն ինչ որ իմաստանէնները կ'որոնեն մարդկային ընկերութեան ներդաշնակումին համար, մէկ խնդրով անոնք որուն շնորհիւ Կարելի է բացատրել աշխարհը և ազահովել զայն լաւագոյնս օգտագործելու: Հետեւաբար Ժողովուրդի հեղինակին որոնած իմաստութիւնը ուրիշ բան չէ, բայց կեանքին գաղափարը գիտնալու, զայն ունենալու և օգտագործելու տեղը: Որ ձգտումն է բոլոր գաբերուն և սիրուններուն, որ սկզբունքն է բոլոր յառաջդրողութիւններուն:

»

հոգ

»

« Իմաստութեան որոնումը չէ այլ ինչ: Բայց անից զերեքոյն սկզբունքի մը, ծըբարբի մի որ հինգ ֆ տիեզերական կապ ունի: Կէ ֆայը բոլոր ֆոնաֆի իրերն:

բնութեան: Գիտական այս հասկացողութիւնը կրօնական ըմբռնումով գերազույն իրականութիւնն է, Աստուած: Սա տարբերութեամբ միայն որ գիտութեան սկզբունքը վերացական է առանկաբար, իսկ կրօնականը, անձնական: Փոխանակ որոնելու իմաստասիրական իրողութիւն մը, օրէնք մը, որ պարփակէ և ներգաղնակէ կեանքը, ան կը նայն անձնաւորաւ իրականութեան մը, Աստուծոյ: Եւս ասացի բա՛ իմաստնացայն կը նշանակէ կ'ուզեմ Աստուծոյ երթալ, ճաննալ զինքը:

Երեմի ջրիստոնէական տաճարը Գ. Պալսոյ մէջ, կը հոգեւոր Սուրբ Իմաստութիւն (Սօֆիա), տաճար մը՝ որ իր մէջ ունէր վկասուած, որ կը ծառայէր Աստուծոյ, այն ուժին որուն սկիզբը Աստուած է, սկիզբն իմաստութեան երկրաշտառն: Այս նոր և խոր հասկացողութեամբ, բանին տալով կրօնական հասկացողութիւն, իմաստութեան ըմբռնողութիւնը աւելի յըռտակ կը դառնայ և անոր Եստենելու փափաքը յուսալից: Այժմ մեր մտածումն ու փափաքը կ'իրթան կենդանի իրի մը, փոխանակ տիեզերական ըմբռնումի մը, կամ բնութեան իրերու համադրարկի ճշմարտութեան մը: Եւ որովհետեւ մեր ի մոռնալու ճշմարտութիւնը անձ մը, հոգի մը, սէր մը և Հայր մըն է, անոր հետ հայր դորդակցելու, անոր մտենալու նպատակը կը դառնայ աւելի քան կարելի: Կենդանի անձնաւորութիւններ միայն կրնան իրարու հետ ունենալ այն սերտ և սեռն հաղորդակցութիւնը որ անկեանք իրերէն վեր է և գերազանց: Այդ իմաստութեան անհրաժեշտութեան ի խնդրի գաղափար իմաստունները և մտադր երկիւքէն ու իրերէն հայեցելու կայն և սակայն անիկա մարդոց չկրցաւ ըլլալ, մինչև որ օր մը մարմին տաւ Գերգեհնէի մէջ, յետոյ կարենալ ըլլալու համար այն գերազույն ու կենդանի պատկերը՝ որ ջրիստոնէութեան է և աւետարանին:

Աստուծոյ իմաստութիւն կը հոգէ Պալսոյ առաջնալ Գրիստոսը, իր առ Կորնթացիս թուղթին մէջ, «Գրիստոս» Աստուծոյ զօրութիւն և Աստուծոյ իմաստութիւնն է: Այս իմաստութիւնն է որ պիտի մարմնանար, անձնանար ու թափէր իր ոյժն ու շնորհը մարդոց մէջ: Այս ճշմարտու-

թեան հաւատացողին համար բովանդակ տիեզերքը իր կարելի ճշմարտութիւններով, բարխաւուն ու սրտառուէլ, կուգայ հպելու մարդուն հոգիին: Այնպէս որ իմաստութեան որոնումը ուրիշ նկարագիր կը հագնի, երբ կը դառնայ կրօնական: Ան կը լեցուի յոյսով եւ ստուգութեամբ, եւ կը դառնայ բարոյական արարք մը, նկարագիր մը, որ քարձը է իրերու սառն ծանօթութեան: Այս պարագային իմաստութիւնը այլեւ զարգարանք մը, փառասիրութիւն մը չէ, այլ այլափութիւն մը, վերածնունդ մը, լուսաւորութիւն մը, ոչ միայն գիտնալ մը, այլ բլլալ մը:

Իմաստութիւն փրկութեան միջոցաւ աւելի քան ընտանի եւ սրտառու է. իմաստութիւնը որ աստղի մը նման կը փայլի մարդոց ճակատներուն վրայ, որ պատմութեան մը նման կը հանդերձէ զմեզ, որ կը շնորհարաշխուի մեր շրթներէն գեղեցիկ պերճախօսութեան մը մէջ, ամէն մարդու յատուկ եւ կարելի բան մը չէ: Երկնային իմաստութիւնը որ փրկութեան երաշխիքն է, ուրիշ նկարագրով կ'իջնէ հոգիներուն: Անոր ակնարկելով է որ կ'ընէ Յակովբոս առաքեալ, ձիակ վերին իմաստութիւնն նախ զի սուրբ է, եւ ապա խաղաղարար, հեղ, գիւրհաւան, լի ողորմութեամբ եւ պտղովք բարեաց, անխիղճ, առանց կեղծաւորութեան: Դիւրին բաներ չեն ստոյնք անշուշտ սակայն բաներ են որոնք դժուար ստանալի չեն մարդոց համար:

Այդ իմաստութեան է որ քրիստոնեան պարտի հետամուտ ըլլալ եւ անոր հասնելու ջանալ. այդ իմաստութիւնը որ փրկութեամբ կ'արգիւնաւորուի, որ արդարութիւն ու սրբութիւն է, որ Քրիստոսն է ինքնին:

Այդ իմաստութիւնը բոլոր ժամանակներու մարդերը դարեւրով որոնեցին, հեռաւոր Հնդկաստանէն մինչեւ գեղազէտ հիւլէնները եւ մինչեւ բարոյախոյզ եւ օրէնսգէտ հռովմէացիները. եւ սակայն ատիկա տրուեցաւ միայն Գալիլիացի անուս ձկնորսներուն: Վասնզի ինչպէս ասաքեալը կ'ընէ Աստուած յիմարութիւն նկատուած քարոզչութեամբ պիտի փրկէր աշխարհ, ու փրկեց:

Ե. Վ. Տ.

ՏԵՍԻԼ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Առաջին իսկ ակնարկով այս երկու հղորդը, տեսիլ եւ իրականութիւն, հակասական պիտի թուին իրարու: Նոյնիսկ զիրար ժխտող երկու աշխարհներ: Որովհետեւ, պիտի մտածենք որ Իրականութիւնը, մեր զգայարանքներու տակ ինկող աշխարհը, իր բոլոր երեւոյթիներով, թանձրացեալ հասկացողութիւն մըն է, նիւթը, ուրեմն անսահմանելի տեսիլով եւ անբացատրելի անոր կալուածներուն մէջ: Որովհետեւ տեսիլը բնագոնացական հասկացողութիւն մըն է էապէս:

Սակայն, պիտի ստիպուինք, եթէ կեանքը լաւ գիտենք ու ուզենք ճանչնալ զայն իր լինելութեան, ուժականութեան իմաստներուն մէջ, անդրադառնալ այն խորունկ աղբսին որ կայ Տեսիլին եւ Իրականութեան մէջ: Մին անհասկնալի առանց միւսին: Իրականութիւնը ըսելով պիտի չհասկնանք լոկ նիւթական գոյացութիւն, այլ այն բոլոր իրողութիւնները որոնցմէ ներք կը թափանցէ մարդկային բանականութիւնը եւ հասկնալի կ'ընծայէ զանոնք: Որովհետեւ մարդն է որ — շնորհիւ իր աստուածապարզ եւ բանականութեան — կ'օրինաւորէ, կարգի մը մէջ իրականութիւնը, եւ իմաստ կուտայ անոր: Արժէք, ուրեմն նպատակ կը դնէ անոր, զայն կ'առնէ օգտակարութեան ու նաեւ բարիի, գեղեցիկի կալուածներէն ներս: Ուրիշ խօսքով զայն կը վերածէ տիեզերական կեանքի մը որ կը թաւալի բոլոր իրերուն մէջէն, հասկցուած իրեւ ճարեհրապաւն կարգաւորութիւն: Ուրեմն անբաժեկտօրէն հասկնալի գերը մարդուն բանականութեան եւ իր օգեկան կարողութիւններուն իրականութեան ճանաչումին համար: Իրականութիւնը մարդէն զէն զէպի դուրս ճառագայթում մըն է, անոր ներքին ապրումաւ կեանքին արտացոլում իբրեւ, փոխադրաբար ստացուած իրականութեան, իբրեւ նիւթ գոյացութիւն, սպաւորութիւններէն, անոր ճառագայթում մէն: Նիւթին իրականութեան կայունութիւնը կը ստանայ բանականութեամբ լի նիւթեան, ուրեմն կեանքի արժանիք: